

Kermis is nu officieel immaterieel erfgoed: mensen komen er voor terug naar de plaats van hun jeugd

Voordat de schiettenten van de kermis in 1900-1910 opengingen, trok de Sint Servaasprocessie over de Markt in Maastricht. — © Historisch Centrum Limburg

VENRAY/WEERT/SITTARD - De kermis behoort sinds een week officieel tot ons immateriële erfgoed. De Weertse exploitant Hans van Tol is trots: „Wij houden deze cultuur al eeuwen in stand.” Corona was zwaar. „Maar nu zien we bezoekersrecords. Heel apart.”

BRON: De Limburger 4 augustus 2022 Siebrand Vos

Van moederskant gaan zijn kermisroots terug tot het jaar 1500, weet Hans van Tol (57). De Weertse exploitant is druk met de opbouw van de kermis in Venray, waar hij met zijn alweer bijna klassieke Octopus staat. Het nieuws dat de ‘kermiscultuur’ tot immaterieel erfgoed is uitgeroepen, doet hem toch wel wat, zegt hij tussen de bedrijven door. „Natuurlijk zijn wij trots. Onze cultuur wordt heel bewust van de ene op de volgende generatie overgedragen.”

Eerlijk gezegd hebben ze die ‘erfgoed-gedachte’ een beetje laten versloffen, bekent Van Tol. „Als we echt in het verdomhoekje zitten, ben je dan toch die groep die al eeuwenlang iets unieks neerzet en sfeer brengt. In Duitsland gaan ze daar veel bewuster mee om, daar geven ze trots aan hoelang de kermis al bestaat in een plaats. Soms wel 570 jaar.”

Jeugd

In de coronatijd werd duidelijk hoe gehecht mensen aan hun kermis zijn, merkte Van Tol. In plaatsen als Venray zien exploitanten dat bezoekers speciaal terugkomen voor de kermis uit hun jeugd. „Dan wonen ze in Rotterdam en combineren ze de kermis hier met een bezoek aan opa en oma. Mensen komen het liefst op hun eigen kermis. ”

De branche kreeg het de afgelopen twee jaar zwaar te verduren. Als er al kermis was, dan met veel beperkingen. Toch zijn weinig bedrijven omgevallen. „De oudere generatie laat dat niet snel gebeuren. Zo'n bedrijf laat je niet ten onder gaan.”

De nostalgische kermis, zoals hier bij Eynderhoof, is aan een opmars bezig. — © John Peters

Investeren in grote attracties is wel moeilijker geworden. Er zijn grotere bedragen nodig, waarvoor de familie vaak borg moet staan. „Vroeger kon je toe met een goedkope vrachtwagen, twee lampen voor de schiettent en een schijnwerper bij de Kop van Jut. Tegenwoordig zijn de eisen die het publiek stelt aan beleving en uitstraling veel groter.”

Milieuzones

Kermisexploitanten komen door regelgeving voor nieuwe dilemma's te staan, ziet Van Tol, tevens bestuurslid van de brancheorganisatie. „Ik heb in 2002 geïnvesteerd in een vrachtwagen, die nu 75000 kilometer op de teller heeft. Voor een vrachtwagen is dat niks. Maar met de komst van milieuzones is die wagen nu al niet meer toereikend. Wat je nu ziet is

dat oudere generaties zulke investeringen niet gaan terugverdienen. Mijn zoon Hans (25) heeft nog veertig jaar.”

Dan maar niet in de binnenstad? Nee, de kermistraditie hoort in het centrum van dorpen en steden, met steeds een ander decor, betoogt deze exploitant. Stap je daarvan af, dan wordt de kermis als het interieur van Hema of Primark: overal hetzelfde. „Kermis hoort bij de identiteit van een stad. Zie de kermissen in Weert en Tilburg. Of de Servaaskermis in Maastricht.”

Kermis ontstaan als jaarmarkt bij wijdingsdagen van kerken

De kermis - een samentrekking van kerk en mis – is ontstaan als jaarmarkt ter gelegenheid van de wijding van een kerk. De patroonheilige werd dan vereerd, onder het genot van drank en optredens van degenlikkers, dierentemmers en andere artiesten. Vrij snel ontstonden reizende kermisfamilies, waarvan een deel zich naderhand specialiseerde als circus. De kermis was eeuwenlang ook de plek om het volk kennis te laten maken met uitvindingen, tot aan filmvertoningen toe.

De kerkelijke kalender is niet meer zo leidend als vroeger, al ging de teruggekeerde kermis in Valkenburg dit jaar weer hand in hand met de processie. Veel dorpskermissen hebben het niet volgehouden. Wel is er de laatste jaren weer een hang naar de nostalgische kermis, waarbij jong en oud genieten van attracties als de zweefmolen. Zonder bonkende muziek en lichtflitsen. Grote kermissen hebben tegenwoordig veelal een nostalgisch hoekje, compleet met schiettent en grijpautomaten. Er zijn ook eigenstandige nostalgische kermissen zoals Sint Rosa in Sittard (26, 27 en 28 augustus) en de kinderkermis bij Eynderhoof in Nederweert (7, 10 en 14 augustus).

Zijn eigen Octopus wordt met snowjets en de poliep gerekend tot de cult attracties: niet steeds het nieuwste van het nieuwste, maar blijvertjes die periodiek worden opgewaardeerd. „Laatst had ik een tachtigplusser met zijn kleindochter. Die zei: ‘Ik wil er nog één keer in.’ We zien veel grootouders met kleinkinderen. Daarbij zijn nostalgische attracties als zweefmolens de laatste jaren weer meer in trek. Je ziet zelfs veel meer reuzenraderen dan vijftien jaar geleden. ”

Meteen na corona worden kermissen beter bezocht dan ooit, constateert kermisbond BOVAK. Van Tol: „Recordaantallen. Tot 2019 ging het heel steady. Nu, na corona, zie we iets wat ik in 35 jaar als ondernemer niet eerder heb meegemaakt. Het ventiel is er af. Goed, het zal niet zo blijven, maar we kunnen het goed gebruiken.”

Afgezien van corona en toenemende regeldruk kent de kermis maar één spelbreker: het weer. „Net als bij boeren.”

Limburgse steun voor opnamen ‘kermiscultuur’ in inventaris Immaterieel Erfgoed NL

Kermis op de markt in Maastricht in 1955. — © Historisch Centrum Limburg

De kermiscultuur is afgelopen maand toegevoegd aan de Inventaris Immaterieel Erfgoed Nederland. Hier kunnen geen rechten aan worden ontleend, maar de status drukt wel erkenning uit. De provincie Limburg en de gemeente Tilburg steunden de voordracht door Karel Loeff van stichting Kermiserfgoed. Gedeputeerde Geert Gabriëls wees daarbij op de sterk ontwikkelde kermiscultuur in Limburg: „Er is bijvoorbeeld een zichtbare band met kerkelijke traditie en in Weert en Roermond is een aantal belangrijke kermisfamilies gevestigd (...) In Weert wordt elk jaar een van de grootste binnenstedelijke kermissen van ons land gevierd en ook Sittard staat met het Sint Rosa Festival bekend om zijn historische kermis. Aan de andere kant staat de kermiscultuur in onze provincie ook onder druk. Vroeger had ieder Limburgs dorp zijn kermis.” Gabriëls juicht het toe dat er een plan wordt opgesteld voor behoud van de kermiscultuur. „Onze verhalen, gebruiken en volksfeesten vormen een brug tussen het verleden en de toekomst, en zijn voor veel Limburgers een bron van verbinding en zelfherkenning. Dat is de kracht van erfgoed.”